

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
AKADEMINĖS ETIKOS IR PROCEDŪRŲ KONTROLIERIUS**

2018 METŲ VEIKLOS ATASKAITA

2019-02-08 Nr. TS-5

Vilnius

TURINYS

IŽANGA.....	3
I. TARNYBOS VEIKLOS APŽVALGA	4
1.1. SKUNDAI, PRANEŠIMAI IR TYRIMAI KONTROLIERIAUS INICIATYVA	4
1.2. TEISMŲ PRAKTIKA DĖL KONTROLIERIAUS SPRENDIMŲ	5
1.3. SIŪLYMAI DĖL TEISĖS AKTŲ PAKEITIMŲ	6
1.4. ANALITINĖS APŽVALGOS.....	7
1.5. TARNYBOS VEIKLOS SKLAIDA	7
II. TARNYBOS VALDYMAS.....	8
2.1. ŽMOGIŠKIEJI IŠTEKLIAI.....	8
2.2. FINANSINIAI IŠTEKLIAI.....	9
III. TARNYBOS VEIKLOS PRIORITETAI 2019 METAIS.....	9

Per pastaruosius metus Lietuvoje atsirado atskirų suinteresuotųjų šalių iniciatyvų akademinės etikos srityje, pvz., Lietuvos universiteto rektorių konferencija sudarė laikinąją akademinio sąžiningumo ir etikos darbo grupę, kuri ėmėsi rengti gaires tam tikrais akademinės etikos klausimais, o Lietuvos jaunųjų mokslininkų sąjunga išitraukė į Europos doktorantų ir jaunųjų mokslininkų tarybos Mokslinių tyrimų sąžiningumo darbo grupę. Taip pat susiformavo tradicija stebėti studentų požiūrį į akademinį sąžiningumą, pvz., Lietuvos studentų sąjunga kas dvejus metus skelbia Akademinio sąžiningumo indekso rezultatus. Visos šios iniciatyvos yra vertingos, tačiau to nepakanka siekiant mokslo ir studijų institucijose sukurti vientisą ir efektyvią etikos infrastruktūrą. Akademinę etiką skatinančių priemonių diegimas prilygsta socialinei inovacijai, kuri tampa reikšmingu akademinės etikos kultūros transformacijos pagrindu. Tad į šią sudėtingą ir nemenkų išteklių reikalaujančią transformaciją būtina sutelkti mokslo ir studijų institucijų, Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos (toliau – Tarnyba) ir kitų suinteresuotųjų šalių pajėgumą ir veikti bendrystėje išvien. Pirmiausia, intelektinės lyderystės būtina imtis mokslo ir studijų institucijoms, kurioms suteikta autonomija suponuoja deramą atsakomybės ir atskaitomybės visuomenei principo įgyvendinimą. O akademinės etikos ir procedūrų kontrolierius (toliau – kontrolierius), siekdamas įgyvendinti jam keliamus uždavinius, kviečia suinteresuotąsias šalis aktyviai prisijungti prie atviro ir konstruktyvaus dialogo bei kartu ieškoti sprendimų akademinėi etikai užtikrinti.

Šioje metinėje ataskaitoje pristatomi Tarnybos veiklos rezultatai ir artimiausi veiklos prioritetai, kurių įgyvendinimas prisidėtų prie akademinės etikos užtikrinimo ir jį įveiklinančių procedūrų inicijavimo mokslo ir studijų institucijose.

Loreta Tauginienė,

Akademinės etikos ir procedūrų kontrolierė

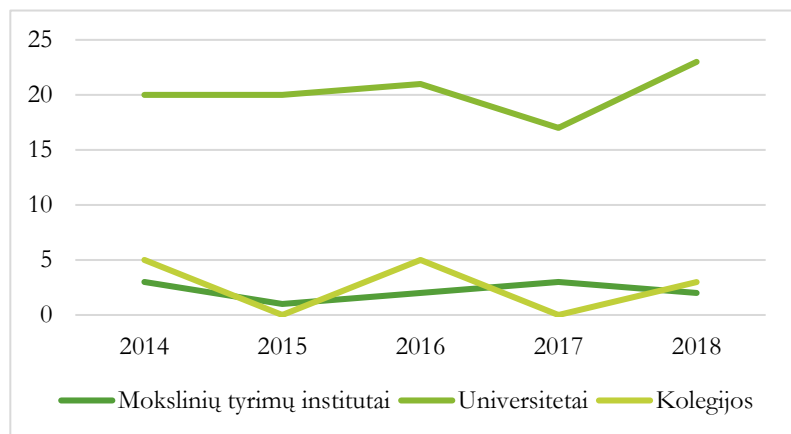
I. TARNYBOS VEIKLOS APŽVALGA

Kontrolieriaus veiklos uždaviniai

Skatinti mokslo ir studijų institucijas laikytis akademinės etikos ir procedūrų	Pržiūrėti ir kontroliuoti, kaip mokslo ir studijų institucijos laikosi akademinės etikos kodeksų	Bendradarbiauti su mokslo ir studijų institucijomis sprendžiant su akademinės etikos ir procedūrų pažeidimais susijusias problemas
Užtikrinti efektyvų ir konfidencialų akademinės etikos ir procedūrų pažeidimų tyrimą	Pržiūrėti ir kontroliuoti, kaip įgyvendinamos Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių, Europos Sąjungos teisės aktu, Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktu, reglamentuojančių akademinę etiką ir procedūras, nuostatos	Prisidėti prie mokslo ir studijų kokybės, puoselėjant akademinės atsakomybės principus ir etiškas mokslines praktikas, taikant plagijavimo, neteisėto kopijavimo ar kitokio kitų asmenų sukurtų intelektualinės nuosavybės rezultatų neteisėto naudojimo, taip pat mokslinių tyrimų duomenų padirbinėjimo, klastojimo arba manipuliavimo jais prevencijos priemones

1.1. SKUNDAI, PRANEŠIMAI IR TYRIMAI KONTROLIERIAUS INICIATYVA

Per pastaruosius penkerius metus kreipimūsi į Tarnybą nagrinėti galimus akademinės etikos ir / ar procedūrų pažeidimus skaičius svyravo nuo 20 iki 28 per metus (1 pav.). Kreipimūsi dėl galimų akademinės etikos ir / ar procedūrų pažeidimų universitetuose ir mokslinių tyrimų institutuose dažnis išliko stabilus, t. y. nuo Tarnybos įkūrimo pradžios iki dabar kreipimūsi skaičius beveik nepakito. Taip pat svarbu paminėti, kad buvo du pareiškėjai, kurie kreipėsi keturis penkis kartus.

1 pav. Kreipimūsi į Tarnybą skaičius 2014–2018 metais

2018 metais Tarnyba gavo 28 skundus ir pranešimus, iš kurių 13 yra išnagrinėti ir dėl jų priimti kontrolieriaus sprendimai. Keturi iš 13 skundų ir pranešimų buvo pripažinti nepagrįstais, penkių skundų ir pranešimų nagrinėjimas buvo nutrauktas dėl įrodymų trūkumo. Skundai ir pranešimai buvo

susiję su devyniomis mokslo ir studijų institucijomis: vienu mokslo ir studijų institutu, šešiais universitetais ir dviem kolegijomis. Juos Tarnyba nagrinėjo dėl įvairių galimų pažeidimų, pvz., piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi, plagiato, dokumentų klastojimo, įvertinimo objektyvumo.

Keturi skundai ir pranešimai buvo išnagrinėti per įstatymų nustatyta tvarka numatytą laikotarpį, kitų skundų ir pranešimų nagrinėjimo laikotarpis varijavo nuo 102 iki 308 kalendorinių dienų, vidutiniškai truko 233 kalendorines dienas. Kontrolieriaus sprendimų priėmimas pareikalavo daugiau laiko išteklių negu teisės aktų nustatyta tvarka dėl kelių priežasčių: 1) nagrinėjamo atvejo sudėtingumo; 2) mokslo ir studijų institucijų būtinos informacijos pateikimo apimtys, neišsamios informacijos pateikimo ar nenoro bendradarbiauti; 3) mokslo ir studijų institucijų veiklos sezoniškumo (pvz., vasarą nėra galimybės teikti informacijos dėl administracijos darbuotojų atostogų); 4) būtinų sprendimui priimti išvadų gavimas iš trečiųjų asmenų (pvz., ikiteisminio tyrimo pareigūnų, ekspertų); 5) pareiškėjų pasižadėjimo pateikti papildomą informaciją ir ją pagrindžiančius dokumentus, tačiau pareiškėjai pasižadėjimo nevykdė; ir 6) atvejų nagrinėjimas dviem su puse mėnesio buvo paralyžiuotas dėl valstybės pareigūno nepaskyrimo laikinai eiti kontrolieriaus pareigas.

Taip pat buvo inicijuoti penki tyrimai kontrolieriaus iniciatyva trijuose universitetuose ir vienoje kolegijoje dėl pažeidimų, sietinų su aukštųjų mokyklų valdymo skaidrumo ir publikavimo etikos užtikrinimu. Šių tyrimų atlikimas tęsiamas 2019 metais.

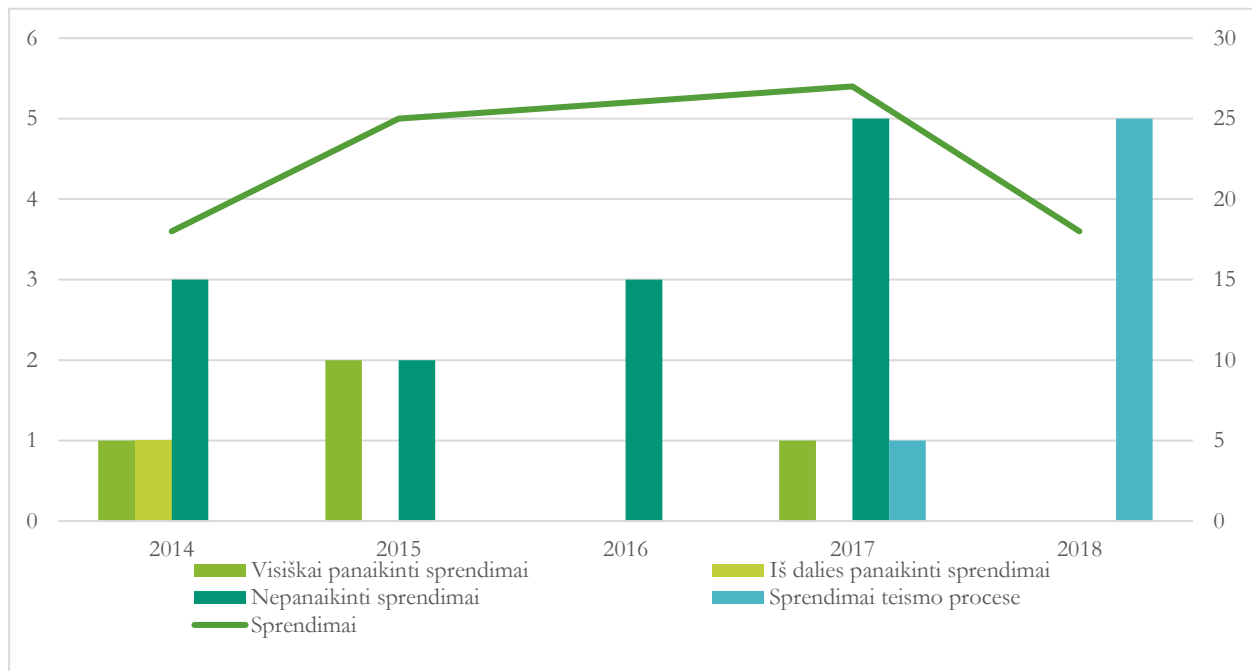
1.2. TEISMŲ PRAKTIKA DĖL KONTROLIERIAUS SPRENDIMŲ

Per pastaruosius penkerius metus 24 kontrolieriaus sprendimai buvo ginčijami teismine tvarka (2 pav.), iš kurių 13 buvo ginčijami teismo proceso tvarka. Teisminis procesas buvo nutrauktas arba skundas, pateiktas teismui, pripažintas nepagrįstu dėl devynių iš 13 sprendimų.

Per ataskaitinį laikotarpį priimta 18 kontrolieriaus sprendimų, iš kurių keturi sprendimai buvo apskūsti. Šiuo metu vyksta teismo procesai dėl šešių kontrolieriaus sprendimų.

Paprastai pareiškėjai teismui skundė kontrolieriaus sprendimus dėl kelių motyvų: 1) *pagrįstumo* informuoti kitas suinteresuotąsias šalis apie nustatytą akademinės etikos ir procedūrų pažeidimą, ignoruoti faktines aplinkybes ir subjektyvią nuomonę nagrinėjant atvejį; 2) atvejo nagrinėjimo *teisėtumo*; 3) konkretaus *pažeidimo konstatavimo*; 4) *sprendimo viešinimo* žiniasklaidoje nesuėjus sprendimo apskundimo terminui. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nuosekliai laikosi pozicijos, kad kontrolieriaus sprendimai kaip konstatuojamo pobūdžio aktai nesukelia konkrečių teisinių pasekmių pareiškėjams, todėl nėra skundžiami teismui, tačiau nesutinka su tuo, kad skundo priėmimo stadijoje

negalima teigti, jog tokio pobūdžio aktai akivaizdžiai nesukelia pareiškėjams teisinių pasekmių (pvz., pareiškėjo reputacijai), todėl kiekvieno skundo atveju turi būti vertinamos visos aplinkybės.

2 pav. Tarnybos sprendimų teismo proceso rezultatai 2014–2018 metais

1.3. SIŪLYMAI DĖL TEISĖS AKTŲ PAKEITIMŲ

2017 m. sausio 1 d. įsigaliojusi kontrolieriaus kompetenciją ribojanti Mokslo ir studijų įstatymo 17 straipsnio 1 dalis – nagrinėti skundus, pranešimus ir savo iniciatyva atlikti tyrimus dėl galimų akademinės etikos ir procedūrų, *įtvirtintų mokslo ir studijų institucijų akademinės etikos kodeksuose*, pažeidimų – buvo pakeista. 2018 m. liepos 11 d. įsigaliojo platesnio pobūdžio nuostata, atkurianti kontrolieriui teisę vertinti visus mokslo ir studijų institucijų vidaus dokumentus nagrinėjant skundus, pranešimus ir savo iniciatyva atliekant tyrimus dėl galimų akademinės etikos ir procedūrų pažeidimų.

2018 m. spalio 30 d. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas pritarė Tarnybos siūlymui tobulinti Administracinių nusižengimų kodekso 123 straipsnio formuluotę (3 pav.).

123 straipsnis. Mokslo ar studijų darbo (ar jo dalies) pateikimas kaip savo, kito asmens vardu pateikto mokslo ar studijų darbo (ar jo dalies) parengimas ir perdavimas, informacijos, skatinančios įsigyti mokslo ar studijų darbus, skelbimas

1. Kito asmens parengto mokslo ar studijų darbo (ar jo dalies) pateikimas kaip savo mokslo ir studijų institucijai ir (ar) mokslo ar studijų darbo (ar jo dalies), kuris buvo pateiktas kito asmens vardu mokslo ir studijų institucijai, parengimas ir perdavimas užtraukia baudą asmenims nuo dviejų šimtų iki penkių šimtų eurų ir juridinių asmenų vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims – nuo aštuonių šimtų iki vieno tūkstančio aštuonių šimtų eurų.
2. Informacijos, kuria siūlomos mokslo ar studijų darbo (ar jo dalies) projekto rengimo paslaugos, viešas paskelbimas užtraukia įspėjimą arba baudą asmenims nuo vieno šimto iki dviejų šimtų eurų ir juridinių asmenų vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims – nuo trijų šimtų iki šešių šimtų eurų.
3. Šio straipsnio 1, 2 dalyse numatyti administraciniai nusižengimai, padaryti pakartotinai, užtraukia baudą asmenims nuo penkių šimtų iki devynių šimtų eurų ir juridinių asmenų vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims – nuo vieno tūkstančio septynių šimtų iki trijų tūkstančių eurų.

3 pav. Administracinių nusižengimų kodekso 123 straipsnio naujos redakcijos projektas

1.4. ANALITINĖS APŽVALGOS

Per pastaruosius penkerius metus Tarnyba atliko keturias analitines apžvalgas, iš kurių viena atlikta ataskaitiniais metais. Naujausioje analitinėje apžvalgoje buvo gilintasi į mokslo ir studijų institucijų leidžiamų mokslo žurnalų publikavimo etikos principų taikymą, t. y. mokslo žurnalų veiklos reglamentavimą, deklaruojamus etikos principus ir taikomus recenzavimo būdus. Šioje apžvalgoje apibendrinami 160 mokslo žurnalų duomenys. Pagrindinės tyrimo išvados: mokslo žurnalų veiklos reglamentavimo išsamumas ir nuoseklumas varijuoja nuo mokslo ir studijų institucijos dydžio; tik dalis mokslo žurnalų taiko nesažiningo elgesio prevencijos priemones, pvz., sutapčių vertinimo programinę įrangą.

Analitinė apžvalga „Akademine etika mokslo žurnalų leidybos srityje“ viešai prieinama Tarnybos interneto svetainėje <http://www.etika.gov.lt/wp-content/uploads/2018/03/Zurnalai.pdf>.

1.5. TARNYBOS VEIKLOS SKLAIDA

2018 metų I ketvirtį kontrolierius susitiko su mokslinių tyrimų institutu – Fizinių ir technologijos mokslų centru, Nacionalinio vėžio instituto, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto, Lietuvos socialinių tyrimų centro, Gamtos tyrimų centro – akademinėmis bendruomenėmis. Susitikimuose kalbėtasi apie kontrolieriaus ir Tarnybos veiklą: aptarti dažniausi akademinės etikos ir procedūrų pažeidimų atvejai, aiškintasi plagiatu ir saviplagiatu ypatumai, vadovavimo studentams ypatybės,

prieskyros santykis rašant darbus su bendraautoriais, akcentuoti teismų praktikos atvejai, atsakyta į kitus akademinėi bendruomenei svarbius klausimus.

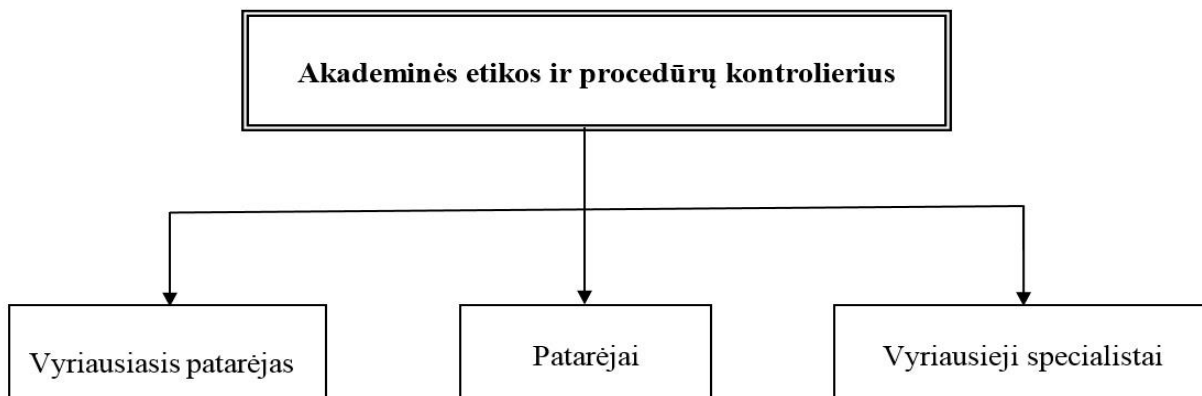
2018 metais kontrolierius dalyvavo trijuose užsienio renginiuose. Briuselyje vykusioje apvaliojo stalo diskusijoje „The Future of Work“ jis prisidėjo prie Europos mokslo ir naujų technologijų etikos grupės (angl. *European Group on Ethics in Science and New Technologies*; EGE) organizuotos diskusijos, kurios pagrindu buvo rengta patariamoji nuomonė Europos Komisijai.

Taip pat kontrolierius dalyvavo Europos Tarybos įkurtos Europos etikos, skaidrumo ir sąžiningumo švietime platformos (angl. *Europe Platform on Ethics, Transparency and Integrity in Education*; ETINED) antrame plenariniame susitikime Strasbūre. Kontrolierius aktyviai įsitraukė į šios platformos B darbo grupės „Nesąžiningumas mokslo ir švietimo srityse“ diskusiją akcentuodamas poreikį sutelkti pajėgumą skatinti sąžiningumą ne tik studentų, bet ir likusių akademinės bendruomenės narių – dėstytojų, tyrėjų.

Kontrolierius pristatė Tarnybos veiklą ir patirtį nagrinėjant plagiato atvejus Briuselyje vykusiame seminare „Research Ethics and the Academic Framework“. Šiuose mokymuose susitarta dėl tolimesnio tarpvalstybinio bendradarbiavimo su Rumunijos Mokslo ir technologijų tarnyba Europos Sąjungoje ir Suomijos Respublikos švietimo ir kultūros ministerijos Aukštojo mokslo ir mokslo politikos departamentu.

II. TARNYBOS VALDYMAS

2.1. ŽMOGIŠKIEJI IŠTEKLIAI

4 pav. Tarnybos valdymo schema

Tarnybos veiklai užtikrinti numatytos 8 pareigybės, tačiau 2018 metais buvo užimtos tik 6,25 pareigybės. 2018 metais Tarnybos darbuotojai kvalifikacijos kėlimo kursuose ar mokymuose nedalyvavo.

Tarnybos darbuotojų amžiaus vidurkis – 37 metai. Praėjusiais metais Tarnyboje dirbo 5 moterys ir 4 vyrai.

2.2. FINANSINIAI IŠTEKLIAI

2018 metais Tarnybos vykdomai Akademinės etikos ir procedūrų priežiūros ir kontrolės programai iš valstybės biudžeto buvo skirta 189 tūkst. eurų. Pagal minėtą programą Tarnyba panaudojo 58 % valstybės biudžeto lėšų, iš kurių lėšos darbo užmokesčiui sudarė 61 %. Ne visos lėšos darbo užmokesčiui buvo panaudotos dėl užsitęsios kontrolieriaus skyrimo procedūros ir vaiko priežiūros atostogose esančio darbuotojo.

III. TARNYBOS VEIKLOS PRIORITETAI 2019 METAIS

2019 metais numatomi šie Tarnybos veiklos prioritetai:

- 1) Akademinės bendruomenės neetiško elgesio prevencinių priemonių organizavimas (I–IV ketv.);
- 2) atvejų dėl galimų akademinės etikos ir procedūrų pažeidimų nagrinėjimo efektyvumo gerinimas (I–IV ketv.);
- 3) bendradarbiavimo su akademinė bendruomene, tarnybomis ir institucijomis, taip pat su tarptautinėmis organizacijomis ir akademiniais tinklais stiprinimas (I–IV ketv.);
- 4) Tarnybos veiklos sklaidos stiprinimas nacionaliniu ir tarptautiniu mastu (I–IV ketv.);
- 5) visuomenės pasitikėjimo Tarnybos veikla tyrimas (I–II ketv.);
- 6) Tarnybos darbuotojų kvalifikacinių gebėjimų tobulinimas (I–IV ketv.).